

use with an illegal purpose, cause damage to the international prestige of the state, the rights of individuals, their health, human dignity.

It was established that the national legislator indicates very ambiguously and contradictorily on what grounds it is possible to change or terminate the application of coercive medical measures in the Criminal and Criminal Procedural Codes, as well as in the Law of Ukraine "On Psychiatric Assistance". It is noted that the continuation of the coercive medical measures application is carried out by the court on the same grounds as their institution. At the same time, it is necessary to make sure that there is no positive dynamics of the mental disorder and to take into consideration not only the mental health of the person at the time of examination, but also the prognosis, which includes the course of the disorder and the stability of the treatment results. It was established that in Part 2 of Article 514 of the Criminal Procedural Code of Ukraine the legislator indicates not only "recovery" but also "changes in the state of health", thereby establishing that recovery and improvement of the mental health are not mandatory for changing or termination of coercive medical measures. It is indicated that such a change in the mental state, which is accompanied by a decrease of the potential danger of a person in case of a deterioration of his mental state with a loss of the ability to conscious volitional behavior, is sufficient for changing or termination of the coercive medical measures, despite the coercive treatment. In addition, it is claimed that changes in the state of physical health of a mentally ill person can also be the basis for making the appropriate decision, despite the fact that the mental disorder has remained.

Keywords: coercive medical measures, grounds for continuation, changing and termination of application, public danger, non compos, limited compos, physical state, mental state, recovery.

DOI: 10.33766/2524-0323.99.146-158

УДК: 343:541

Письменська О. В., ад'юнкта Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка (м. Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: pysmenska.ok@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1837-118X>

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВИХ ЗАСАД УСТАНОВЛЕННЯ

Статтю присвячено розгляду основних теоретичних положень та кримінально-правових засад установлення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України («Розбещення неповнолітніх»). З'ясовано ознаку, яка є обов'язковою для об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх, а саме суспільно небезпечне діяння, що законодавчо визначене у виді розпусних дій. Розкрито зміст ознаки діяння, яке має бути не лише суспільно небезпечним, але протиправним, конкретним, вольовим і свідомим вчинком особи. Ці ознаки екстраполюються на розпусні дії, що супроводжується ілюстрацією відповідних властивостей діяння на прикладах. Установлено, що кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 156 КК

України, має формальний склад, а отже, вважається закінченим з моменту вчинення розпусних дій.

Окрему увагу звернено на значення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення загалом і розбещення неповнолітніх зокрема, включаючи можливість використання її ознак для розмежування різних складів кримінального правопорушення та встановлення інших елементів складу кримінального правопорушення.

Розглянуто ситуацію, за якої розбещення неповнолітніх може вчинятися як продовжуване діяння, утворюючи одиничний злочин, який кваліфікується за відповідною частиною ст. 156 КК України, виключаючи повторність.

Доведено, що розбещення неповнолітніх за наявності для того належних умов може бути визнано малозначним діянням відповідно до ч. 2 ст. 11 КК України. Наведено приклад такої ситуації.

Констатовано, що законодавець для описання суспільно небезпечного діяння в ст. 156 КК України використав оціночне поняття розпусти. Однак на сьогодні з урахуванням змін, запроваджених до розділу IV Особливої частини КК України про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості, такий підхід потребує внесення коректив. Зміст розпусних дій істотно звужився і може бути нормативно розкритий без використання оціночних понять.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, КК України, розбещення, розпусти дії, об'єктивна сторона, суспільно небезпечне діяння.

Постановка проблеми. Правильна кримінально-правова кваліфікація розбещення неповнолітніх як злочину, передбаченого ст. 156 КК України, багато в чому залежить від належного встановлення й подальшого дослідження об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення. Саме за ознаками об'єктивної сторони насамперед відбувається виявлення розбещення неповнолітніх. Помилки, які можуть виникати при цьому, створюють підґрунтя для необґрунтованого засудження чи виправдання особи, безпідставного витрачання кадрового, матеріального та іншого ресурсу правоохоронної та судової систем держави. Тож особлива дослідницька увага до об'єктивної сторони складу злочину розбещення неповнолітніх, здійснення його повноцінного аналізу тощо є потрібною передумовою для ефективного застосування ст. 156 КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення вчення про об'єктивну сторону розбещення неповнолітніх зробили такі фахівці у царині кримінального права, як: Л. Дорош, О. Дудоров, В. Лень, Г. Мартинишин, О. Радутний, О. Світличний, В. Фурса та інші. Водночас окремі питання, які виникають у зв'язку із об'єктивною стороною, передбаченого ст. 156 КК України, продовжують лишатися не розв'язаними (наприклад, стосовно можливості вчинення розбещення неповнолітніх у продовжуваний спосіб), а щодо інших тривають дискусії (наприклад, з питання про доцільність використання оціночних понять при законодавчому формулюванні ознак об'єктивної сторони). Роботи значених та інших дослідників утворили основу для подальшого наукового пошуку розглядуваних у статті проблем.

Формулювання цілей. Метою статті є розглянути основні теоретичні питання об'єктивної сторони складу злочину розбещення неповнолітніх, спираючись на кримінально-правові засади її визначення згідно зі ст. 156 КК України.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна сторона того чи іншого складу кримінального правопорушення порівняно з іншими його елементами (об'єктом, суб'єктом та суб'єктивною стороною) завжди характеризувалася максимальним рівнем інформативності, як з позиції правової регламентації, так і з огляду на практику правозастосування. Особлива частина КК України найбільш повно відбиває саме ознаки об'єктивної сторони, що дає змогу отримати максимально точні дані про певний тип кримінально караної поведінки. Такий підхід законодавця, своєю чергою, впливає на процес розслідування кримінального провадження та його подальшого судового розгляду, під час якого найперше встановлюється та з'ясується об'єктивна сторона кримінального правопорушення, на основі чого вже відбувається дослідження інших елементів складу кримінального правопорушення. Як слушно зауважує О. Ус, кримінальний закон описує склад злочину передусім за ознаками його об'єктивної сторони, адже під час учинення злочину найлегше встановити й зафіксувати його зовнішні ознаки, щоб надалі з'ясувати й інші елементи складу злочину. Тож виявлення злочину насамперед пов'язане з його об'єктивними ознаками [1, с. 101–102].

Викладене цілком повністю стосується передбаченого ст. 156 КК України розбещення неповнолітніх, адже зазначена кримінально-правова норма безпосередньо містить лише об'єктивні ознаки (суб'єктивні ознаки визначаються через звернення до Загальної частини КК України), ключову роль з-поміж яких відіграє діяння як ознака об'єктивної сторони (розпусні дії). Установлення факту вчинення цих дій зазвичай є першим кроком до встановлення складу кримінального правопорушення загалом, а отже, початку здійснення кримінального провадження. Такі особливості об'єктивної сторони зумовлюються тим, що вона характеризує поведінку особи із зовнішнього боку, свідчить про можливість спостерігати за нею, має властивість лишати певні сліди, бути актом вияву соціальної діяльності. Як слушно наголошують фахівці з цього приводу, об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення становить сукупність встановлених кримінальним законом ознак кримінального правопорушення, що характеризують зовнішній процес протиправного посягання. З урахуванням цього об'єктивні ознаки кожного кримінального правопорушення характеризують діяння (дія або бездіяльність), заподіяну діянням шкоду й ті зовнішні умови, у яких розвивається суспільно небезпечне посягання [2, с. 55].

Зовнішній прояв кримінально протиправної поведінки утворює належне підґрунтя для визначення внутрішніх ознак складу кримінального правопорушення (психічні процеси, що відбуваються в мозку людини, стають доступними для сприйняття, відображаючись у її вчинках). Саме ознаки об'єктивної сторони

розбещення неповнолітніх, з огляду на які встановлюються ознаки інших елементів цього складу кримінального правопорушення, утворюють головний орієнтир для правильної кваліфікації відповідного діяння, а також забезпечення його швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Водночас без повного та точного встановлення інших елементів складу кримінального правопорушення, поза зв'язком з ними, об'єктивна сторона може втрачати свою значущість і навіть свідчитиме про відсутність підстави кримінальної відповідальності. Будь-яка кримінально протиправна поведінка є свідомим вчинком людини, що має вольовий характер (додатково про це йтиметься далі). Через це уможливилось помилкове встановлення складу кримінального правопорушення, якщо досліджувати ознаки його об'єктивної сторони без правильного з'ясування як інших об'єктивних ознак, так і суб'єктивних ознак. Наприклад, вчинення деяких дій, які можуть мати характер розпусних, із зовнішнього боку, справді характеризують склад злочину, передбаченого ст. 156 КК України. Проте протиправність поведінки усуватиметься при визначенні того, що вони вчинені стосовно особи, яка досягла шістнадцятирічного віку, або хоч і стосовно особи, яка не досягла цього віку, але за відсутності усвідомлення того, що особа є неповнолітньою.

Ознаки об'єктивної сторони дають змогу відмежовувати один склад кримінального правопорушення від іншого, у чому проявляються ще одна їх важлива функція. Сказане актуалізується насамперед тоді, коли суб'єктивні ознаки деяких діянь є аналогічними. Наприклад, вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України), розмежується з розбещенням неповнолітніх (ст. 156 КК України) за ознакою суспільно небезпечного діяння. Водночас суб'єктивні ознаки цих складів кримінального правопорушення можуть збігатися.

Доктрина вітчизняного кримінального права виходить з того, що об'єктивна сторона як самостійний елемент складу кримінального правопорушення характеризується низкою ознак, єдиною обов'язковою з яких є ознака суспільно небезпечного діяння (у формі дії чи бездіяльності). Діяння зазвичай характеризується сукупністю таких ознак: воно має бути суспільно небезпечним, протиправним, конкретним, свідомим і вольовим актом поведінки людини (далі послідовно розкриватиметься їх суть стосовно розбещення неповнолітніх). Щодо решти ознак об'єктивної сторони (суспільно небезпечні наслідки, причинно-наслідковий зв'язок, час, місце, спосіб, знаряддя, засоби, обстановка), то вони належить до категорії факультативних, тобто таких, які є обов'язковими лише стосовно певних складів кримінального правопорушення [3, с. 71].

Аналіз розбещення неповнолітніх, як складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України, показує, що з об'єктивної сторони він характеризується наявністю єдиної ознаки – суспільно небезпечного діяння у виді

розпусних дій. Інші ознаки об'єктивної сторони не є обов'язковими для розбещення неповнолітніх, у ст. 156 КК України не вказуються, а отже, на його кваліфікацію безпосередньо не впливають. Водночас це не означає, що вони не матимуть іншого кримінально-правового значення. Як приклад, настання суспільно небезпечних наслідків у результаті вчинення розбещення неповнолітніх, якщо вони є тяжкими, впливає на призначення покарання через передбачений КК України механізм урахування обставин, які обтяжують покарання. Ідеться про одну з таких обставин, а саме тяжкі наслідки, завдані злочинцем (п. 5 ч. 1 ст. 67). Зокрема, якщо причиною розбещення неповнолітнього стало його самогубство (загибель), то ця обставина може розглядатися як тяжкі наслідки такого злочину та повинна братися до уваги при призначенні покарання, посилюючи його.

Ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення незалежно від того, чи є вони обов'язковими для того чи іншого складу, мають істотне кримінально-процесуальне значення, формуючи коло обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. З-поміж іншого мовиться про час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення (п. 1 ст. 91 КПК України), вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (п. 3 ч. 1 ст. 91 КПК України).

Викладене однозначно демонструє, що в процесі правозастосування ознаки об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх, як і будь-якого іншого складу кримінального правопорушення, потребують особливої уваги й прискіпливого ставлення, а їх вагоме значення не є перебільшеним.

Повертаючись до єдиної обов'язкової та водночас основної ознаки об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх, слід зазначити, що, з огляду на положення ч. 1 ст. 11 КК України, поняття суспільно небезпечного діяння передбачає його вчинення у двох формах – активній (дія) та пасивній (бездіяльність). За змістом ч. 1 ст. 156 КК України розбещення неповнолітніх, як і більшість інших кримінальних правопорушень, передбачених Особливою частиною КК України, може бути вчинене лише у формі дії («вчинення розпусних дій»).

Оскільки з об'єктивної сторони основу розбещення неповнолітніх як складу кримінального правопорушення утворює одне діяння (лише у формі розпусних дій), то, згідно з доктринальними підходами до класифікації таких діянь, воно вважається простим.

Розбещення неповнолітнім, становлячи яскравий приклад простого кримінального правопорушення, що характеризується однією дією, водночас не завжди виконується разово (одномоментно), а може «розтягуватися» в часі, утворюючи продовжуване діяння. У юридичній літературі продовжуване кримінальне правопорушення зазвичай описують як таке, що характеризується здійсненням посягання не в один прийом, а через його продовження, коли кілька відносно відокремлених (але тотожних або однорідних) діянь спрямовуються на заподіяння єдиної шкоди, реалізацію єдиного умислу, досягнення однієї мети [4,

с. 229–231]. Прикладом продовжуваного вчинення розпусних дій є така ситуація. Особа, маючи мету досягти такого рівня розбещення потерпілого (неповнолітнього), за якого в підсумку той сам запропонує вчинити дії сексуального характеру, щодня, але коротко, розмовляє з ним на сексуальні теми, розповідаючи відповідні за змістом історії. За цих обставин умисел винного щодо розбещення неповнолітнього реалізується поступово через вчинення кількох, розведених у часі тожних діянь, кожне з яких не має самостійного характеру, становлячи певний етап єдиного продовжуваного діяння. Отже, розбещення неповнолітніх, яке вчиняється у виді продовжуваного діяння, є одиничним діянням, яке кваліфікується за відповідною частиною ст. 156 КК України, виключаючи повторність.

Поняттям дії у кримінально-правовому розумінні охоплюється також свідоме використання тварин, різноманітних засобів, виробничих процесів, фізичних явищ, сил природи, інших людей, якщо останні не підлягають кримінальній відповідальності (опосередковане вчинення кримінального правопорушення або «продовжена рука злочинця»), – за умови, що зазначене використання контролюється винним [5, с. 165–166]. У випадку із розбещенням неповнолітнім суб'єкт його вчинення може використовувати правило «продовженої руки злочинця» для реалізації свого умислу насамперед через залучення до вчинення розпусних дій осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності (тих, які не досягли належного віку, або неосудних).

Дії, як форма кримінально протиправної поведінки, різняться за фізичною суттю. Як правило, мова йде про всілякі рухи тіла людини, зокрема міміку і жести. Наприклад, категорію фізичних розпусних дій можуть становити будь-які сексуальні маніпуляції з тілом винного або третьої особи в присутності потерпілого. Водночас інший різновид розбещення (інтелектуальне) утворюють такі дії, які можуть вчинятись через виголошування або написання слів, фраз, промов тощо. Як варіант, такий тип поведінки має місце за обставин здійснення (як в усній, так і письмовій формах) розповіді потерпілому відвертих, натуралістичних сексуальних історій. Отже, дії можуть мати фізичний характер (коли вони спрямовані на зміну зовнішньої, фізичної сфери предметів матеріального світу) або інформаційний характер (якщо вони виражаються у вербальній формі, а також в інших подібних діях), поєднуючись за певних умов. Наприклад, у випадку з діянням, передбаченим ст. 156 КК України, особа спочатку починає розмову з потерпілим на сексуальні теми (інформаційна дія у виді розбещення), а далі оголяє свої статеві органи й починає в присутності неповнолітнього їх стимулювати для збудження (фізична дія у виді розбещення). У конкретній ситуації той чи інший характер дії може привалювати.

Вчинення кримінального правопорушення у формі дії традиційно означає активну вольову поведінку особи, яка контролюється свідомістю того, хто вчиняє кримінальне правопорушення [5, с. 164]. Отже, розпусні дії завжди становлять

вид свідомої та вольової поведінки особи, яка їх вчиняє. Неконтрольовані свідомістю розпусні дії або такі з них, що вчиняються поза її волею, виключає наявність діяння як ознаки об'єктивної сторони зазначеного складу злочину. Наприклад, не може наставати кримінальна відповідальність у разі вчинення розпусних дій під впливом непереборного фізичного примусу (застосування фізичного впливу на організм людини)¹, який за таких обставин свідчить про відсутність волі та свободи вибору особи.

Згідно з доктриною кримінального права, діяння завжди має конкретний характер. Воно становить конкретний акт поведінки особи, який вчиняється у певній обстановці, у тому чи іншому місці і у якийсь час, завжди виявляється в конкретній дії чи бездіяльності. Інакше кажучи, якщо за своїми вчинками особа не може потрапити у сферу кримінально-правового регулювання, то наміри вчинити суспільно небезпечне діяння, відповідні висловлювання, настрої не повинні розглядатись як прояв кримінально протиправної поведінки та свідчити про виявлення умислу, що за КК України не тягне відповідальності. Наприклад, якщо особа має бажання розбещити неповнолітнього і свої наміри фіксує в щоденнику або інших дописах, і при цьому вони не підкріплюються реальними вчинками, спрямованими на втілення цих намірів у життя, то зазначене діяння не здатне заподіяти шкоди охоронюваним законом соціальним цінностям, а отже, вважається кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 156 КК України, не може. За викладених обставин має місце зовнішній прояв наміру особи вчинити злочин (у письмовому вигляді), проте він лишається не реалізованим і не конкретизованим.

Суспільна небезпека, як ознака діяння, полягає в тому, що воно має властивість завдавати істотну шкоду цінностям, охоронюваним кримінальним законом, або створювати реальну загрозу заподіяння такої шкоди. Суспільно небезпечний характер діяння має істотне значення для розв'язання низки прикладних питань, одним з яких є можливість його віднесення до числа малозначних, відповідно до ч.2 ст. 11 КК України. Діяння, яке не спричиняє шкоди об'єкту кримінально-правової охорони або не створює загрози заподіяння такої шкоди, не може розглядатися як кримінальне правопорушення, оскільки воно позбавлене такої необхідної обов'язкової ознаки, як суспільна небезпека.

Якщо буде встановлено, що вчинене діяння є малозначним, то воно не вважається кримінальним правопорушенням. Відповідно до підходу, що уклався на сьогодні в юридичній літературі [6] та судовій практиці України [7] (установ-

¹ Непереборний фізичний примус – це такий протиправний фізичний вплив однієї людини на іншу, що цілком пригнічує волю особи, яка зазнала насильства, внаслідок чого вона була позбавлена можливості вибрати бажаний варіант поведінки і, в результаті чого, вчинила такі рухи, якими була заподіяна шкода іншій особі або не вчинила тих дій, які вона мала була зробити в цій ситуації [4, с. 123].

лення малозначності діяння на основі врахування сукупності трьох умов), кримінальне правопорушення, передбачене ст. 156 КК України, може бути визнано малозначним. Як приклад, можна розглянути таку ситуацію. Повнолітній чоловік демонструє порнографічні предмети 15-річній дівчині, яка вже мала неодноразовий досвід добровільного сексуального спілкування з однолітком. За таких умов у вчиненому діянні формально наявний склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 156 КК України, тобто всі передбачені в законі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що в зазначеній частині статті характеризують розбещення неповнолітніх (відбулось вчинення розпусних дій інтелектуального характеру щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку). Воно не здатне заподіти істотної шкоди охоронюваним ст. 156 КК України цінностям (через демонстрацію порнографічного предмету не може постраждати нормальний статевий розвиток потерпілої, яка до цього вже одержала чималий сексуальний досвід). Вчинене діяння не було суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди, про що, зокрема, свідчить одноразовий характер дій винного.

Протиправність, будучи ще одним складником діяння як ознаки об'єктивної сторони, передбачає, що кримінальним правопорушенням слід визнавати лише такий акт поведінки, який відповідним чином визначений у КК України. Для установлення об'єктивної сторони кримінального правопорушення потрібно, щоб її діяння (дія або бездіяльність) було зазначено в диспозиції однієї зі статей Особливої частини КК України (у досліджуваному випадку це ст. 156). Ознака протиправності означає, що діяння завжди становить порушення відповідних норм кримінального закону.

Суспільно небезпечні діяння описуються в статтях Особливої частини КК України різним чином. Але привалює такий підхід, за якого в диспозиції визначається один вид протиправної поведінки, наприклад, крадіжка – таємне викрадення чужого майна (ст. 185), погроза вбивством (ст. 129). Саме до таких випадків належить і розбещення неповнолітніх (ст. 156), суспільно небезпечне діяння якого зводиться до розпусних дій, котрі в кримінально-правовій доктрині прийнято класифікувати на фізичні та інтелектуальні [8, с. 80].

Поширеними способами визначення суспільно небезпечних діянь у тексті кримінального закону вважаються застосування прийому бланкетності та використання оціночних понять.

Якщо виходити з усталеної позиції про те, що при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність кримінально-правова норма включає до свого змісту норми (чи їх елементи) інших галузей права або законодавства [9, с. 277], то диспозиція ст. 156 КК України про розбещення неповнолітніх навряд чи може характеризуватися відповідною властивістю. Щоправда, у літературі можна простежити підхід, за яким зазначена кримінально-правова норма ототожнюється з бланкетною. Такою її називає О. Радутний, зважаючи на те, що ст. 156 КК України у відповідній частині відсилає до норм моралі [10, с. 138].

Поняття розбещення або розпусних дій у КК України не розкривається, а тому має суто оціночний характер. Ситуація ускладнюється тим, що оціночність цього поняття зумовлює суперечливе тлумачення у сфері науки кримінального права, у межах якої правники вкладають у нього неоднаковий зміст і по-різному вирішують питання про співвідношення розпусних дій з іншими діями, які посягають на статеву недоторканість особи.

З одного боку, можна пояснити доречність використання оціночного поняття при формулюванні відповідного діяння тим, що розбещення віддзеркалює вельми специфічну поведінку, яку складно відбити в точних координатах, з огляду на її морально-етичні складники. З іншого боку, комплекс внесених протягом 2017–2021 років змін до розділу V Особливої частини КК України про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості зумовив потребу переосмислення характеру розпусних дій, про які йдеться в ст. 156 КК України. Ці зміни, по суті, істотно звузили зміст таких дій, а отже, може поставати питання щодо доцільності відмови від використання поняття оціночного характеру для їх законодавчого описання. Про один із таких моментів зазначає О. Дудоров: одним із наслідків запровадження відверто «гумової» конструкції статті КК України про відповідальність за сексуальне насильство стало звуження сфери застосування ст. 156 КК «Розбещення неповнолітніх» (остання набуває статусу «резервної» норми) [11].

Очевидно, що повністю відмовитись від використання оціночних понять при законодавчій фіксації суспільно небезпечних діянь як ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення не можна, разом з тим у ситуаціях, де така відмова сприятиме поліпшенню якості закону, треба здійснити належну конкретизацію. Відмова від оціночного характеру ознаки суспільно небезпечного діяння у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України, сприятиме зменшенню зловживань під час її застосування та підвищуватиме ефективність відповідної кримінально-правової заборони.

За особливостями конструкції об'єктивної сторони всі склади кримінального правопорушення прийнято поділяти на три види: матеріальні (суспільно небезпечні наслідки передбачені як обов'язкова ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення), формальні (для їх визнання закінченим кримінальним правопорушенням достатньо самого факту вчинення суспільно небезпечного діяння), усічені (момент їх юридичного закінчення пов'язується із вчиненням діяння, яке за своїм загальним кримінально-правовим змістом є незакінченим кримінальним правопорушенням).

Оскільки в диспозиції ч. 1 ст. 156 КК України суспільно небезпечні наслідки не зазначається, то відповідне кримінальне правопорушення має формальний склад. З огляду на це, розбещення неповнолітніх (за загальним правилом) вважається закінченим злочиним з моменту початку вчинення розпусних дій. При

всьому згода потерпілого на вчинення щодо нього таких дій, а так само результативність останніх для кваліфікації за ст. 156 КК України значення не мають [12, с. 485]. Водночас ще раз треба наголосити: викладене не означає, що розбещення неповнолітніх не здатне заподіювати суспільно небезпечні наслідки. Вони перебувають поза межами об'єктивної сторони складу розгляданого злочину і на його кримінально-правову оцінку не впливають. Водночас у таких випадках суд може враховувати наслідки, які настали при призначенні покарання як обтяжуючу обставину тощо.

Висновки. Об'єктивна сторона складу злочину розбещення неповнолітніх становить собою характеристику передбачених ст. 156 КК України зовнішніх ознак відповідного кримінально протиправного діяння. Правильне встановлення ознак об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх дає змогу визначити ознаки інших елементів цього складу злочину: об'єкта, суб'єкта, суб'єктивної сторони, а також відмежувати розбещення неповнолітніх від кримінальних правопорушень, які посягають на спільний об'єкт, зокрема йдеться про ті, що вчиняються проти статевої недоторканості особи. Отже, завдяки встановленню ознак об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх уможливується правильна кваліфікація цього злочину.

Правильній оцінці об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх передують ретельне дослідження фактичних обставин вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Коректне встановлення характеру цих дій дає змогу констатувати, що вчинене діяння є розбещенням і не містить ознак інших складів кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона розбещення неповнолітніх як елемент відповідного складу злочину характеризується наявністю однієї обов'язкової ознаки, а саме суспільно небезпечного діяння у формі дії (у тексті ч. 1 ст. 156 КК України позначається словами «розпусні дії»). Розпусним діям властиві загальні ознаки будь-якого діяння, що утворює відповідну ознаку об'єктивної сторони: суспільна небезпечність, протиправність, конкретність, свідомість і вольовий характер. Інші ознаки об'єктивної сторони не є обов'язковими для розбещення неповнолітніх, проте вони можуть мати юридичне значення для розв'язання суміжних кримінально-правових питань (призначення покарання, індивідуалізації відповідальності тощо).

Розбещення неповнолітніх, будучи яскравим прикладом простих (одиночних) злочинів, за певних обставин може утворювати продовжуване діяння. Уможливилось визнання розбещення неповнолітніх малозначним діянням за умов констатованої відсутності ознаки суспільної небезпечності. У кримінальному законі поняття розбещення або розпусних дій не розкривається, а тому воно має суто оціночний характер, відмову від якого можна визнати перспективним напрямом удосконалення ст. 156 КК України.

Використані джерела:

1. Ус О. В. Кваліфікація злочину за ознаками об'єктивної сторони складу злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Випуск 47. Том 3. С. 101–106.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова. Одеса : Юридична література, 2014. 128 с.
3. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. Київ : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса : ОДУВС, 2021. 472 с.
5. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : ВАПЕ, 2014. 944 с.
6. Дудоров О., Письменський Є. Малозначність діяння: проблеми застосування та вдосконалення кримінального закону. *Юридичний вісник України*. 19–25 лютого 2016 р. № 7; 26 лютого–3 березня 2016 р. № 8.
7. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 24 грудня 2015р. №5-221ксл5. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55253289>.
8. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. порадник. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. 92 с.
9. Панов М. І., Квасневська Н. Д. Кваліфікація злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність. У кн.: Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства: 70-річчю з дня народж. присвяч. Київ : Ін Юре, 2010. 812 с.
10. Радутний О. Е. Розбещення та розпусні дії за ст. 156 КК України в координатах правової визначеності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1(17). С. 120–145. URL : <https://vakp.nlu.edu.ua/article/view/254807>.
11. Дудоров О. Новели кримінального законодавства України щодо відповідальності за секс-делікти: окремі проблемні аспекти. *Юридичний вісник України*. 8–14 лютого 2019 р. № 6. С. 12–13.
12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

References:

1. Us, O. V. (2017). Kvalifikatsiia zlochyну za oznakamy ob'iektivnoi storony skladu zlochyну. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia Pravo – Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 47(3), 101–106. [in Ukrainian].
2. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : tekst lektsii: Zakon. Zlochyն. Vidpovidalnist (2014) / V. O. Tuliakov, N. A. Myroshnychenko, D. O. Balobanova. Odesa : Yurydychna literatura. [in Ukrainian].
3. Vozniuk, A. A. (2016) Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : konspekt lektsii. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, «Osvita Ukrainy». [in Ukrainian].
4. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : pidruchnyk (2021) V. Ya. Konopelskii, O. Merkulova. Odesa : ODUVS. [in Ukrainian].

5. Dudorov, O. O., Khavroniuk, M. I. (2014) Kryminalne pravo : navchalnyi posibnyk. M. I. Khavroniuk. Kyiv : VAITE. [in Ukrainian].
6. Dudorov, O., Pysmenskyi, Ye. (2016) Maloznachnist diiannia: problemy zastosuvannia ta vdoskonalennia kryminalnogo zakonu. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy – Legal Bulletin of Ukraine*, 7–8. [in Ukrainian].
7. Postanova Sudovoi platy u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 24 hrudnia 2015 r. u spravi № 5-221ks15 (2015) N. p. URL : reyestr.court.gov.ua/Review/55253289. [in Ukrainian].
8. Dudorov, O. O. (2018) Zlochyny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby (osnovni polozhennia kryminalno-pravovoi kharakterystyky) : prakt. poradnyk. Sievierodonetsk : RVV LDUVS im. E.O. Didorenka. [in Ukrainian].
9. Panov, M. I., Kvasnevska, N. D. Kvalifikatsiia zlochyniv pry blanketnii dyspozytsii zakonu pro kryminalnu vidpovidalnist. U kn.: Panov, M. I. (2010) Vybrani naukovy pratsi z problem pravoznavstva: 70-richchiu z dnia narodzh. prysviach. Kyiv : In Yure. [in Ukrainian].
10. Radutnyi, O. E. (2022). Rozbeshchennia ta rozpusni dii za st. 156 KK Ukrainy v koordynatakh pravovoi vyznachnosti. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy – Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine*, 1(17), 120–145. URL : vakp.nlu.edu.ua/article/view/254807. [in Ukrainian].
11. Dudorov, O. (2019) Novely kryminalnogo zakonodavstva Ukrainy shchodo vidpovidalnosti za seks-delikty: okremi problemni aspekty. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy – Legal Bulletin of Ukraine*, 6, 12–13. [in Ukrainian].
12. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (2018) M. I. Melnyk, M. I. Khavroniuk. 10-te vyd., pererobl. ta dopov. Kyiv : VD «Dakor». [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.09.2022

Pysmenska O., Post-Graduate Student at Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko (Ivano-Frankivsk City, Ukraine)

THE OBJECTIVE SIDE OF MINORS' CORRUPTION: ANALYSIS OF THEORETICAL PROVISIONS AND CRIMINAL LAW PRINCIPLES OF ESTABLISHING

The article under consideration deals with the leading theoretical provisions and criminal law principles of establishing the objective side of the criminal offense under Art. 156 of the Criminal Code of Ukraine (“Corruption of minors”). The sign, which is obligatory for the objective side of the corruption of minors, namely a socially dangerous act, which is legally defined as lewd acts, is clarified. The author reveals the content of the signs of an act that should be not only socially dangerous but also an illegal, specific, volitional and conscious act of a person. These features are extrapolated to lewd acts, which are accompanied by an illustration of the relevant properties of the act examples. It is established that the criminal offense under Part 1 of Art. 156 of the Criminal Code of Ukraine has a formal composition and therefore is considered completed from the moment of committing lewd acts.

The author draws special attention to the importance of the objective side of the corpus delicti in general and the corruption of minors in particular, including the possibility of using its features to distinguish between different corpus delicti and establish other elements of the corpus delicti.

The situation is considered in which corruption of minors can be committed as a continuing act, forming a single crime, which is qualified under the relevant part of Art. 156 of the Criminal Code of Ukraine, excluding repetition.

The author proves that corruption of minors in the presence of appropriate conditions can be recognized as a minor act under Part 2 of Article 11 of the Criminal Code of Ukraine. An example of such a situation is considered.

It is stated that the legislator used the evaluative concept of debauchery to describe a socially dangerous act in Article 156 of the Criminal Code of Ukraine. However, today, taking into account the amendments introduced to Section IV of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine on criminal offenses against sexual freedom and sexual inviolability, this approach needs to be adjusted. The content of lewd acts has significantly narrowed and can be normatively disclosed without the use of evaluative concepts.

Keywords: criminal offense, Criminal Code of Ukraine, corruption, lewd acts, objective side, socially dangerous act.

DOI: 10.33766/2524-0323.99.158-173

УДК: 35.072/351.87:342.59

Теремецький В. І., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії праці, соціальних відносин і туризму (м. Київ, Україна)

e-mail: vladvokat333@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ТА УСТАНОВАМИ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ

Інтеграція України до ЄС і світового співтовариства, потреба в удосконаленні законодавства відповідно до європейських і міжнародних стандартів, побудова ефективної та незалежної судової системи підвищують актуальність досліджень у сфері взаємодії як органів державної влади, так і в межах системи правосуддя. Аналіз чинного законодавства свідчить про існування в системі судової влади численних органів та установ, наділених управлінськими, контрольними, організаційними чи самоврядними повноваженнями. Встановлено, що перманентне корегування законодавства у сфері судочинства та судоустрою інколи призводить до дублювання повноважень (наприклад, Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії) або до необґрунтованої передачі повноважень від одного органу до іншого (наприклад, від Державної судової адміністрації України до Вищої ради правосуддя). Тому особливої актуальності набувають питання взаємодії органів державної влади та суддівського врядування з іншими державними органами та установами системи правосуддя, проблеми розмежування їх повноважень на підставі аналізу їх функцій і завдань. Доведено, що взаємодія органів державної влади та суддівського врядування з іншими державними органами та установами сис-

© Теремецький В. І., 2022